

Vrouwen en armoede, dichtbij en veraf: wie doet er wat aan?

Tine Maes & Kirsten Peirens

De Kristelijke ArbeidersVrouwenbeweging (KAV) is al vele jaren actief rond de armoedeproblematiek en heeft die, als vrouwenorganisatie, ook steeds benaderd vanuit een genderinvalshoek. Dit jaar stellen wij dit thema opnieuw centraal. Op 5 maart 2005 organiseerden we een Minerva-studiedag onder de noemer: 'Vrouwen en armoede, dichtbij en veraf'. Maatschappelijk geïnteresseerde en/of politiek actieve vrouwen werden er wegwijs gemaakt in het armoedevraagstuk en kregen opstappen aangereikt om er een antwoord op te bieden.

In dit artikel willen we, enerzijds, enkele inzichten en feiten van op deze studiedag ruimer verspreiden. Anderzijds willen we de vraag uitdiepen naar de mogelijke aanpak en bestrijding van dit complexe fenomeen. Wie kan wat doen en op welk niveau?

Hierbij bekijken we in de eerste plaats de (potentiële) rol van de overheid en de aangegane engagementen. In een tweede luik belichten we ook de taak en de mogelijkheden van het middenveld - en dus van een organisatie als KAV - om méé de armoede en het daarmee samengaande netwerk van sociale uitsluitingen te bestrijden. We splitsen deze dubbele vraagstelling op in een 'dichtbij' en een 'veraf' luik, die zowel een letterlijke of geografische betekenis inhouden als een verwijzing naar de mogelijke graad van betrokkenheid. 'Dichtbij' verwijst naar armoede en armoedebestrijding hier bij ons, in Vlaanderen en België, terwijl 'veraf' veeleer refereert aan armoede als universeel verschijnsel dat bijgevolg een transnationale oplossing vereist. Steeds staat hierbij de genderbenadering voorop.

Wat de mogelijke graad van betrokkenheid betreft, spreekt het voor zich dat wij over beide luiken alvast bezorgd zijn. Wat de

overheden denken, daarvan is een analyse moeilijker...

VROUWEN EN ARMOEDE: WAAROVER HEBBEN WE HET?

Armoede is een veelzijdig begrip. Arm zijn is duidelijk veel meer dan te weinig financiële middelen hebben. We stellen hierbij graag de definitie voorop, gehanteerd in het *Jaarboek van Armoede en Sociale Uitsluiting*: "Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde

Tine Maes (l.) en Kirsten Peirens (r.) werken beiden op de KAV-studiedienst.

leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen." Ook andere instanties en overheden hanteren een begrip dat de verschillende dimensies van armoede benadrukt en haar niet verengt tot een 'inkomensprobleem'. Zo zegt de Europese Commissie dat arme mensen inderdaad diegenen zijn die worden uitgesloten van minimaal aanvaardbare leefpatronen in de lidstaten waarin zij leven. Daarbij gaat het dan om gezondheid, huisvesting, onderwijs, rechtsbedeling en politieke en sociale participatie. De Verenigde Naties (VN) houden eveneens voor dat armoede achterstelling betekent inzake mogelijkheden en keuzen die essentieel zijn voor de menselijke ontwikkeling. Uiteraard zal het materiële tekort het meest zichtbaar blijven en is het wegwerken van inkomensarmoede een cruciaal onderdeel in armoedebestrijding.

ARMOEDE: NETWERK VAN SOCIALE UITSLUITINGEN

Armoede is door haar multidimensionale aard dan ook een bijzondere vorm van sociale uitsluiting waarbij verschillende aspecten onderling in interactie treden en elkaar versterken. De combinatie van meerdere breuklijnen die duiden op kwalitatieve leefverschillen tussen groepen van mensen leidt tot armoede. Komt daarbij dat deze factoren elkaar in de hand werken, waardoor de kloof dieper wordt: de 'vicieuze cirkel van armoede'. Arm zijn betekent ook vaak dat deelname aan het economische, maar ook aan het sociale en culturele leven op een lager (of niet-aanwezig) pitje staat. Sociale netwerken en emotionele ondersteuning treffen we bij armen veel minder aan dan bij niet-armen.

Al deze factoren die (financiële) armoede hebben veroorzaakt en beïnvloeden, mogen

niet verborgen blijven in een globale schets van het armoedefenomeen. Ze verdienen even goed aangepakt te worden, want zij zijn het vaak die nu net armoede in stand houden. Hierbij zijn in het bijzonder de beleidsdomeinen onderwijs en opleiding, tewerkstelling, huisvesting en (gezondheids- en) welzijnsbeleid van belang. Ze verwijzen naar een noodzakelijke aanpak m.b.t. de vier w's: weten, werken, wonen, welzijn. De ruimte ontbreekt hier om op deze vier domeinen (grondig) in te gaan. We halen in wat volgt slechts enkele aspecten aan. In een doordacht beleid van armoedebestrijding staat ruime maatschappelijke integratie voorop. Armen moeten voluit kansen geboden worden op alle domeinen waarlangs de breuklijnen lopen.

Doordat armoede een meervoudige werkelijkheid is, laat ze zich niet gemakkelijk meten. De 'stand van armoede' is moeilijk onder één noemer te brengen. Afhankelijk van de gekozen indicatoren zijn andere cijfers voorhanden.

Armoede is bovendien een relatief begrip. Arm zijn betekent steeds arm zijn in vergelijking met anderen. Het is dan ook een plaats- en tijdgebonden begrip. Armoede bij ons is niet zomaar te vergelijken met die in ontwikkelingslanden. Armoede komt overal voor.

VROUWEN EN ARMOEDE: DICHTBIJ

Zoals gezegd, gegeven de relativiteit van het begrip, is er ook in Vlaanderen sprake van armoede. Onze sociale bescherming, zo alom geroemd, blijkt als laatste vangnet wel eens gaten te vertonen. Bovendien blijkt de focus vaak tot de financiële kant van de zaak beperkt te blijven. Nochtans is de cirkel van armoede ook in Vlaanderen en België een realiteit. We illustreren dit aan de hand van een beknopte schets die geenszins de ambi-

tie heeft een volledig beeld te geven van de armoede in Vlaanderen.

Wat de uitkeringen betreft, heeft de wet van 26 mei 2002 betreffende maatschappelijke integratie eigenlijk een wettelijke financiële armoedegrens vastgelegd. Met het bepalen van de laagste bodem en residuele uitkeringen geeft de wetgever aan welke de norm is waaronder een bestaanszeker leven en maatschappelijke integratie niet mogelijk geacht worden. In 1990 deden nog 'maar' 49.479 mensen een beroep op het OCMW voor een bestaansminimum. In 1995 waren er dat al 69.740, in 2001 en 2002 respectievelijk 71.402 en 70.075. De stijgende tendens is ook te merken aan het aantal mensen dat sinds 2003, na de wet op de maatschappelijke integratie, een beroep doet op het OCMW voor de uitkering van het leefloon. Dat waren er in 2003 al 80.114 en in 2004 81.878. Procentueel zijn het voornamelijk alleenstaanden, zonder kinderen (46%) of met kinderen (21%), die het grootste aandeel van de leefloontrekkenden uitmaken. Vrouwen blijken hun groter aandeel onder de bestaansminimumtrekkers in 2003 te vergroten tot bijna zes op tien.

Van de gerechtigden op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) is bijna acht op de tien een vrouw (77%). Ook daar vormen alleenstaande en alleenwonende vrouwen het merendeel van de ontvangers. Acht op de tien van de vrouwelijke ontvangers zijn alleenstaand.

Ook werkloosheidscijfers kunnen een beeld geven van hoeveel mensen het risico lopen in de armoede te belanden. In 2004 waren er in

België ongeveer 424.907 volledig uitkeringsgerechtigde werklozen - 47,5% mannen en 52,5% vrouwen.

M.b.t. het aspect welzijn luidt de conclusie van de Belgische gezondheidsenquête van 1997 dat mensen met een hogere sociaal-economische status hun gezondheid beter beoordelen, minder klachten en chronische aandoeningen rapporteren en een betere mentale en sociale conditie hebben. Verder werd vastgesteld dat mannen over het algemeen gezonder zijn dan vrouwen. Het verband tussen werkloosheid en slechtere gezondheid is ten slotte erg opvallend.

Bij het aantal daklozen (wonen) stijgt het aandeel vrouwen tot één op drie.

HOE VROUWELIJK IS ARMOEDE?

Cijfers over de verschillende levensdomeinen tonen duidelijk genderverschillen. Armoede blijkt hierbij echter geen louter vrouwelijk probleem. Wel combineren vrouwen meer dan mannen diverse risico's die samen sneller tot armoede kunnen leiden. Deze vrouwen zijn meer bestaansonzeker dan mannen.

Volgens onderzoekers van de Universiteit Antwerpen (werkgroep OASeS, Onderzoeksgroep Armoede, Sociale uitsluiting en de Stad) zijn het vooral drie categorieën vrouwen die het risico lopen om in de armoede te belanden: alleenstaande moeders, thuisblijvende gehuwde vrouwen en oudere alleenstaande vrouwen.

Alleenstaande moeders nemen 80% voor hun rekening van de eenoudergezinnen. De kwets-

T. Maes & K. Peirens

De armenorganisaties verwijten andere wel vaker over hen te spreken in plaats van met hen. Terecht.

”

baarheid van een kostwinner in het gezin wordt vergroot door de zwakkere positie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Daarenboven zijn het vooral deze vrouwen die geraakt worden door de hiaten in de sociale wetgeving (bijvoorbeeld te lage uitkering bij tijdskrediet, te geringe tussenkomst voor de kosten van de kinderen...).

Daarnaast zijn er de thuisblijvende gehuwde vrouwen. Hun bestaanonzekerheid is niet altijd even zichtbaar, maar helaas wel heel reëel. Het gaat meestal om vrouwen voor wie uit werken gaan niet veel voordelen oplevert. Zonder arbeid kunnen zij immers opvangkosten uitsparen en zorgarbeid opnemen, wat als werknemer vaak veel moeilijker is. Het gaat hier om vrouwen die meestal laag geschoold zijn en meerdere kinderen hebben. Bij scheiding of bij overlijden van de partner wordt hun situatie precair.

Ten slotte zijn er de gepensioneerde vrouwen, die door hun onvolledige loopbaan en doorgaans lagere verloning dan hun mannelijke collega's een laag pensioen hebben, dat met moeite het bedrag van het wettelijk minimumpensioen bereikt.

WIE DOET ER WAT AAN?

Een eenduidig efficiënte aanpak om armoede tegen te gaan is helaas nog niet gevonden. In elk geval moet deze aanpak meerdere fronten bestrijken. Als het er daarenboven nog eens om gaat om armen hulp te bieden, in welke zin dan ook, wordt het echt moeilijk. De (veelzijdige) gewenste emancipatie of vorming gaat in de praktijk dikwijls in tegen de opvattingen, rolmodellen of huidige leefwereld van vele arme of bestaanonzekere vrouwen. Hen

aanzetten een job te aanvaarden of de stap naar een opleiding of bijkomende vorming te zetten, is allerminst voor de hand liggend en plaatst hen voor praktische problemen als, bijvoorbeeld, de combinatie van arbeid en gezin. Opdat armoedebestrijding in een land als België kans op slagen zou hebben, is overleg en coördinatie nodig tussen de verschillende overheden. Tegelijkertijd moet die aanpak doordacht en duurzaam zijn, wil hij op termijn resultaten opleveren.

WAT DOEN ONZE OVERHEDEN?

In België werd de eerste aanzet gegeven in 1995 met het *Algemeen Verslag over de armoede*, opgesteld door de Koning Boudewijnstichting, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VWSG) en ATD-vierde wereld. Tien basisrechten worden er als leidraad gehanteerd: recht op participatie, maatschappelijke dienstverlening, gezin, rechtsbedeling, cultuur, inkomen, onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting en gezondheidszorg. Dit Algemeen Verslag resulteerde in 1998 in een samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten betreffende de besteding van het armoedebeleid. De verschillende overheden gaan

T. Maes & K. Peirens

In een doordacht beleid van armoedebestrijding staat ruime maatschappelijke integratie voorop.

||

er het engagement aan om elk binnen de eigen bevoegdheden mee te werken aan het tweejaarlijkse Verslag over bestaanonzekerheid, armoede, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot rechten. Opdat dit gecoördineerd zou kunnen verlopen, werd in 1999 een Steunpunt opgericht, onder de koepel van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR). Het tweejaarlijkse Verslag met beleidsvoorstellen wordt aan alle parlementen voor-

gelegd, die het op hun beurt overmaken aan hun respectievelijke adviesraden met de vraag welke mogelijkheden er zijn tot armoedebestrijding binnen hun bevoegdheidsdomeinen. Twee keer per jaar komt er ook een Interministeriële Conferentie Maatschappelijke Integratie (ICMI). Doel: zorgen voor "een globale, geïntegreerde en gecoördineerde benadering van het beleid tot voorkoming van bestaansonzekerheid, tot bestrijding van armoede en tot integratie van de personen in de samenleving."

Verder is er nog het tweejaarlijkse Nationaal Actieplan Sociale Insluiting (NAPIncl), dat ook alle andere EU-lidstaten opstellen. Dit rapport wordt opgemaakt op vraag van de Europese Commissie in het verlengde van de Europese Top in Nice, die de engagementen concretiseerde van een sociaal Europa zoals afgesproken op de Europese Top van Lissabon. Het eerste Belgische NAPIncl besloeg de periode 2001-2003, het tweede 2003-2005. De Cel Armoedebestrijding van de Permanente Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, die ook deelneemt aan het zeswekelijkse overleg van het Steunpunt armoedebestrijding, staat in voor de opmaak en opvolging van deze actieplannen.

In uitvoering van dit NAPIncl heeft de federale regering de OCMW-wet gewijzigd en voerde zij op 26 mei 2002 de wet op de maatschappelijke integratie in. Die veranderde niet alleen de benaming 'bestaansminimum' in 'leefloon', maar verplicht OCMW's meer dan in het verleden om voor de jongeren (minder dan 25 jaar) onder hun cliënten te voorzien in een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie. Is tewerkstelling niet

mogelijk, dan kan het gericht zijn op vorming (via projecten) of op studies.

De Vlaamse regering van haar kant maakte werk van het decreet van 21 maart 2003 betreffende de armoedebestrijding. Een van de belangrijkste onderdelen is de ondersteuning van organisaties waar armen het woord nemen én de oprichting van het Vlaams netwerk dat deze verenigingen overkoepelt en door de Vlaamse overheid als volwaardige gesprekspartner erkend wordt. Voornoemd decreet voorziet ook in de vorming en opleiding van armoede-ervaringsdeskundigen. Daarnaast maakt de Vlaamse regering jaarlijks werk van een Actieplan Armoedebestrijding, dat een wezenlijk deel uitmaakt van het Nationale Plan Sociale Insluiting en gebaseerd is op de tien basisrechten van het Algemeen Verslag over de armoede.

T. Maes & K. Peirens

De solidariteit levend houden, precies dáárin ligt allicht de grootste opdracht van organisaties als KAV.

!!

Het spreekt voor zich dat deze meer gecoördineerde aanpak een grote meerwaarde heeft. Dat bepaalde overheden zich hierbij willen profileren, kan de armoedebestrijding slechts ten goede komen. Tot natuurlijk de bevoegdheidendiscussie zich weer scherp zou stellen en de verantwoordelijkheden opnieuw af- en doorgeschoven worden. De betrokkenheid van ervaringsdeskundigen is volgens ons een zinvolle stap tot het doorgronden van mogelijke (perverse) effecten van armoedebestrijdende maatregelen. Bovendien erkent men ook de ervaringskennis en competenties omtrent het omgaan met armoede van de betrokken doelgroep.

OOK KAV SPEELT MEE

Als middenveldorganisatie is de armoedepro-

blematiek ook voor KAV een prangend gegeven. Als vrouwenorganisatie staan wij open voor alle vrouwen, zeker uit het werknemersmilieu. Ook arme vrouwen zijn absoluut welkom. Maar het blijft de vraag of we in eerste instantie hún belangen moeten verdedigen. Als sociaal-culturele organisatie heeft KAV een andere missie. Vorming en sensibilisering staan hierin voorop.

Vorming

KAV blijft, net als voorheen, waken over haar laagdrempelig karakter. Lager geschoolde vrouwen, alleenstaande vrouwen met woonproblemen, zieke vrouwen... moeten kunnen deelnemen aan het KAV-leven. En wellicht is dat, juist in hun eigen strijd, wel een belangrijke stap vooruit. Door aan vormingen deel te nemen, door contacten te leggen, door te luisteren naar anderen, het woord te leren nemen in een groep, eigenwaarde en zelfrespect op te bouwen, EVC's op te doen (erkenning verworven competenties)... krijgen zij vanuit hun KAV-afdeling wellicht sterke troeven mee. Troeven waar zij zelf mee aan de slag moeten in hun persoonlijke armoedestrijd: de stap om ergens hulp te vragen, de assertiviteit om uitleg te eisen, de kritische ingesteldheid bij het nalezen van een contract... Deze mensen *empoweren* en emancipatiekansen bieden is van het grootste belang.

Sensibilisering

De armenorganisaties verwijten andere wel vaker *over* hen te spreken in plaats van *met* hen. Terecht. Het is in eerste instantie aan hen om het roer in handen te nemen en als groep naar buiten te komen, oplossingen te suggereren en te overleggen. Organisaties

T. Maes & K. Peirens

Met betrekking tot armoede vormen vrouwen een grotere risicogroep dan mannen.

||

waar armen het woord nemen verdienen dan ook onze volle ondersteuning. Ze moeten weten dat wij hun strijd steunen, maar die niet in hun plaats voeren.

Maar we willen verder gaan. We willen als KAV onze leden, de media en het middenveld gevoelig maken voor deze strijd, het belang ervan aantonen en duidelijk maken dat de verzuchtingen van de armen ons aangaan. De Minerva-studiedag kaderde in dat opzet. We willen van armoede en sociale uitsluiting een gesprekstema maken. En laten we eerlijk zijn, dat op zich is niet altijd even vanzelfsprekend meer.

Solidariteit is niet langer een wijd verspreid begrip dat onmiddellijk appelleert op eenieders engagement. Mensen vandaag willen hoe langer hoe liever dat de solidariteit die zij (be)tonen ook hen vroeg of laat baat kan bijbrengen. Daarbij komt dat solidariteit tot een zeker 'caritasgevoel' wordt beperkt. Solidair zijn met een arme alleenstaande moeder is niet zo moeilijk. Maar wat als de groep groter wordt, of als een jongere die net vrijkomt, na de celstraf voor zijn criminele verleden, op onze solidariteit een beroep doet?

De solidariteit levend houden, precies dáárin ligt allicht de grootste opdracht van organisaties als KAV! Het beleidsplan dat wij, zoals decretaal voorzien, indienen, kan er een sprekend bewijs van zijn. Vrouwen met minder kansen blijven voor KAV belangrijk. De komende beleidsjaren (2006-2009) schenken we zeker aandacht aan alleenstaanden en vrouwen wereldwijd met minder kansen.

Het is niet de bedoeling om met de armenorganisaties de handen in elkaar te slaan.

Het opzet is wel om op eigen terrein geen armoedekloof in het leven te roepen. Op deze manier krijgen armen de kans om sociale vaardigheden op te bouwen en kunnen ze zich engageren in organisaties waar armen het woord nemen. De kennis en ervaringen m.b.t. armoede die zó naar het beleid worden doorgespeeld zijn dan doorleefd en hebben een grotere meerwaarde. Wat natuurlijk niet wegneemt dat armen in hun gerechtvaardigde strijd kunnen blijven rekenen op onze sympathie en steun.

VROUWEN EN ARMOEDE: VERAFF?

Was het al niet eenvoudig om de armoede-problematiek dichtbij te schetsen, het wordt alleen maar moeilijker als we armoede als grensoverschrijdend fenomeen willen benaderen. Armoede is, zoals al vermeld, erg relatief en de criteria om armoede te bepalen zijn dan ook contextgebonden. Toch zijn vergelijkingen of conclusies niet onmogelijk. Zo heeft de Europese Commissie de EU-lidstaten gerangschikt volgens het percentage van de bevolking dat het risico loopt om in armoede te vervallen. Ze gebruikt daarvoor het beschikbaar inkomen van de inwoners ten opzichte van de mediaan van het inkomen. Ons land staat in deze Europese hitlijst van 'armoederisico's' maar op een elfde plaats. In Tsjechië of Slovenië bijvoorbeeld lopen inwoners minder risico om in 'dat land' arm te worden. De schrijnende kloof in de ontwikkelingsgraad tussen Noord en Zuid blijft daarenboven een realiteit waarbij absolute armoede in het Zuiden veel sterker aanwezig is. De miljoenen hongerlijders zijn dáár te situeren. De definitie blijft wel overeind dat, ook wereldwijd, bij armoede verschillende lagen

(breuklijnen) van discriminaties (uitsluiting) gecombineerd worden.

HET VROUWENGEZICHT VAN WERELDARMOEDE

Er blijkt bovendien een universeel gapende kloof te bestaan tussen mannen en vrouwen op de verschillende dimensies van armoede. Vrouwen over heel de wereld raken blijkbaar meer dan mannen verstrikt in de vicieuze cirkel van armoede. De manier waarop dit gebeurt is vanzelfsprekend tijd- en plaatsgebonden. Deze vaststelling komt ook duidelijk tot uiting in een recente studie van het *World Economic Forum* die de genderkloof in 58 landen blootlegt. De status van vrouwen (in vergelijking met mannen) werd bestudeerd aan de hand van vijf maatschappelijke domeinen: economische participatie, economische mogelijkheden, politieke empowerment, onderwijs, welzijn en gezondheid. Zo zouden vrouwen 2/3 uitmaken van het totale aantal ongeletterden (weten). Van de 1,5 biljoen inkomensarmen (zij die moeten leven met minder dan één dollar per dag) zijn de meerderheid vrouwen en hun aandeel zou volgens VN-cijfers alleen maar toenemen. Het blijkt ook een realiteit dat, ondanks de toegenomen (tot haast gelijke) deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt, hun positie lang niet gelijk is aan die van mannen - de hardnekkige loonkloof is er een illustratie van (werken).

T. Maes & K. Peirens

De VN-Millennium-verklaring wou een soort 'blauwdruk' zijn voor een betere en veiligere wereld in de 21ste eeuw.

Het vrouw zijn op zich zorgt dus niet voor een hoger armoederisico. Maar doordat vrouwen vaker verschillende factoren combineren die armoede beïnvloeden, is de slotsom wel dat zij een grotere risicogroep vormen dan mannen. Ze dragen hierdoor een niet evenredige

last van de wereldarmoede en de kloof ten aanzien van mannen is door het globaliseringsproces alleen maar groter geworden. Hierbij wordt in de eerste plaats de zwakkere positie (en rechten) van vrouwen op de arbeidsmarkt getroffen (veelal zijn ze aan de slag in de informele sector). Daardoor is het aandeel vrouwelijke 'gevangenen' in de cirkel van armoede groter.

WAT DOEN OVERHEDEN?

Om armoede ook over de grenzen heen te bestrijden, hebben overheden en regeringsleiders de handen in elkaar geslagen. We geven hiervan, aan de hand van de Millennium-ontwikkelings-Doelstellingen (MOD's) van de VN, slechts één voorbeeld. Uiteraard zijn er ook andere fora en niveaus waar armoedebestrijding centraal staat, zoals de Europese Unie die sociale insluiting hoog in het vaandel draagt. Ook de *Poverty Reduction Strategy Papers* van het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank zijn instrumenten ter bestrijding van de armoede.

De VN zijn al sinds 1945 niet louter begaan met het bewerkstelligen van vrede en veiligheid, maar ook met het zorgen voor meer sociale vooruitgang en een hogere levensstandaard voor allen. Het belang van deze economische en sociale ontwikkeling werd naar aanleiding van het nieuwe millennium in 2000 opnieuw benadrukt. De Millenniumverklaring (Millenniumtop, 6-8 september 2000, New York) wou een soort 'blauwdruk' zijn voor een betere en veiligere wereld in de 21ste eeuw. Ze werd door 189 landen ondertekend.

VN EN MOD'S TEGEN ARMOEDE

Deze Millenniumverklaring, die gebaseerd is

op eerdere conferenties en verdragen en een aantal waarden en principes centraal stelt, mondde uit in de formulering van acht concrete doelstellingen gekoppeld aan 48 indicatoren die alle moeten bijdragen tot meer ontwikkeling in de wereld. In 2005 moeten alle landen vooruitgangsrapporten opstellen en zal een tussentijdse balans worden opgemaakt op de 'Millenniumtop+5' in New York van 14 tot 16 september 2005. Alle regeringsleiders hebben zich akkoord verklaard om de MOD's te behalen tegen 2015. Ze luiden als volgt:

1. De grootste armoede en honger uitbannen; het aantal mensen dat moet leven van minder dan één dollar per dag met de helft terugschroeven; het percentage van mensen die honger lijden met de helft verminderen tussen 1990 en 2015.
2. Lager onderwijs wereldwijd toegankelijk maken voor iedereen.
3. De gelijke behandeling van mannen en vrouwen bevorderen door vrouwen meer kansen en zeggenschap te bieden.
4. De kindersterfte terugdringen.
5. De gezondheid van moeders verbeteren.
6. Strijd leveren tegen HIV/aids, malaria en andere ziekten.
7. Actief werken aan een duurzaam milieu.
8. Werken aan een mondiaal partnerschap voor ontwikkeling.

Op het eerste gezicht verwijst maar één van deze acht doelstellingen specifiek naar armoede, maar het is duidelijk dat de zeven andere gelinkt zijn aan de resem maatschappelijke domeinen waaraan dient gesleuteld om meer sociale insluiting (en dus minder armoede) te bereiken. Zo zijn onderwijs (weten) en gezondheid (welzijn) belangrijke uitdagingen als het gaat om armoedebestrijding.

Deze MOD's vormen bovendien één geheel, waarbij vooruitgang op één domein nodig is om vooruitgang te boeken op een ander. Zo zal betere scholing (2) ook het ontstaan en de verspreiding van armoede minder kans geven (1).

MOD'S ALS SOELAAS?

Op zich is het hoopvol dat de politieke wil aanwezig was om een gezamenlijk antwoord te bieden op de belangrijkste uitdagingen en dat een unaniem referentiekader met specifieke en meetbare maatregelen tot stand is gekomen. Niettegenstaande

de positieve impact van controleerbare criteria en de mogelijkheid van *monitoring* via vooruitgangsrapporten dienen toch enkele vraagtekens geplaatst bij de MOD's als soelaas voor armoedebestrijding.

Zo zal, volgens allerlei prognoses en analyses, tijdens de Millenniumtop+5 de conclusie ongetwijfeld luiden dat de inspanningen verder moeten worden opgedreven. De eerste doelstelling inzake armoede zal wellicht wel behaald worden, maar in bepaalde regio's, zoals Sub Sahara Afrika, zal de extreme armoede veeleer zijn toegenomen. De MOD's betekenen daarenboven geenszins dat armoede in 2015 verdwenen zal zijn. Dat te denken, is een illusie.

De percentages van hongerlijders en inkomensarmen zullen enkel gehalveerd zijn. Bovendien is de eerste doelstelling beperkt tot enkele domeinen van absolute armoede. De MOD's kunnen ook niet bereikt worden zonder structurele veranderingen in de Noord-Zuid-verhoudingen. Ook is de financiële haalbaarheid van de doelstellingen niet verzekerd. De aandacht die momenteel naar de MOD's

uitgaat, verdoezelt ook de mogelijk geringere uitvoering van eerder aangegane (en verder reikende) verbintenissen. De samenhang en afstemming tussen verschillende beleidsinspanningen en -niveaus is immers niet verzekerd, maar is wel cruciaal om resultaten te boeken. Ons baart echter het afwezig zijn van een horizontale genderreflex, of *gendermainstreaming*, bij al deze MOD's het meeste kopzorgen.

De versterking van de positie van vrouwen is onontbeerlijk om meer ontwikkeling te bereiken. Daarom willen wij er ook op hameren dat andere aangegane engagementen - door diezelfde Algemene Vergadering, zoals in het kader

van de VN-Wereldvrouwenconferentie van Peking (1995) - niet verder verscholen geraken achter de MOD's. Hierbij worden vrouwen werkelijk beschouwd als de sleutel tot duurzame ontwikkeling en gaan landen akkoord om jaarlijks vooruitgangsrapporten op te stellen over de situatie inzake twaalf actiedomeinen. Vrouwen en armoede is daar één van. In 2005 (Peking+10) werd een stand van zaken opgemaakt en werden de verbintenissen erg moeizaam opnieuw bevestigd (maar ook niet méér dan dat) doch niet verder uitgediept. Betreurenswaardig omdat de verbintenissen van Peking door hun omvattende actiedomeinen nog beter dan de MOD's bijdragen tot het dichten van de genderkloof, het bestrijden van armoede en het bevorderen van 'ontwikkeling'.

De al opgemaakte vooruitgangs- en analyserapporten zijn eensgezind over de noodzakelijke betrokkenheid van de civiele maatschappij, en dus van het middenveld, voor het behalen van de MOD's. Een wereldwijd netwerk van vrouwenverenigingen kan daar zeker toe bijdragen.

T. Maes & K. Peirens

Als armoede (en ontwikkeling) ter sprake komen, mag een genderperspectief niet ontbreken.

!!

KAV OP DE BRES TEGEN ARMOEDE (DICHTBIJ EN) VERAF!

Overheden hebben ongetwijfeld een grote en onmisbare verantwoordelijkheid inzake de bestrijding van armoede. Maar ook alle andere actoren in de samenleving moeten zich volop inzetten om de vicieuze cirkel te doorbreken. De Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld op vrouwen is er een uitgelezen voorbeeld van.

In 2005 stappen vrouwen (en mannen) opnieuw voor een betere en meer rechtvaardige wereld. De Wereldvrouwenmars is een wereldwijde mobilisatie van sociale en vrouwenbewegingen tegen armoede en voor de herverdeling van rijkdom, tegen geweld en voor de integriteit van vrouwen evenals voor het respect van de rechten van de vrouw als mensenrechten. In 2000 sloten zesduizend vrouwengroepen uit 163 landen zich bij de mars aan.

In dit unieke solidaire netwerk wordt gedokterd aan gemeenschappelijke doelstellingen. In december 2004 werd in Rwanda het universele Vrouwencharter goedgekeurd waarin die vermeld staan. Gelijkheid, vrijheid, solidariteit, vrede en gerechtigheid zijn de centrale waarden. Een concrete eis is het recht op sociale bescherming. "Iedereen geniet sociale bescherming waardoor aan elkeen de toegang is gewaarborgd tot voldoende voedsel van goede kwaliteit, tot medische verzorging, goed bewoonbare en hygiënische huisvesting, onderwijs en voorlichting, alsook een oudedagsvoorziening. Voldoende inkomsten voor een waardig bestaan worden voor iedereen bereikbaar."

Dit charter werd op de Internationale Vrouwendag van 8 maart 2005 wereldwijd bekendgemaakt en vanaf dan doorgegeven in de vorm van een estafettewedloop. Op 28 mei kwam het vanuit Zuid-Amerika aan in Marseille. De verklaringen in het Vrouwencharter kunnen ook concreet vertaald worden in beleidseisen en actiepunten die aansluiten bij de regionale of nationale realiteit.

WERELDVROUWENMARS ALS TEKEN VAN SOLIDARITEIT EN KRACHT

Wij denken dat het noodzakelijk is om - vanuit en als KAV - deze solidariteitsactie te ondersteunen. Als belangrijke speler op het middenveld willen wij onze sensibiliseringsopdracht en -rol niet onderschatten. De Wereldvrouwenmars is bovendien een uniek gebeuren doordat over heel de globe eensgezindheid bereikt is over dezelfde doelstellingen die garant moeten staan voor een andere wereld.

Die eensgezindheid is niet enkel terug te vinden in woorden en grote verklaringen, maar komt ook concreet tot uiting in daden. De 24 uren van solidariteit op 16 en 17 oktober 2005 zijn er het levende bewijs van. Dan stappen in alle continenten talloze mannen en vrouwen op achter het embleem van de Wereldvrouwenmars.

KAV blijft dit initiatief ondersteunen na haar eerdere deelname aan de editie van 2000. Toen is ook gebleken dat de Wereldvrouwenmars verder reikte dan sensibilisering en politieke resultaten opleverde. De verschillende edities van de 'Vrouwenparlementen' zijn er een illustratie van. Zo zijn het sociaal statuut

T. Maes & K. Peirens

Sociale netwerken en emotionele ondersteuning treffen we bij armen veel minder aan dan bij niet-armen.

||

voor onthaalouders en de weg naar gewaarborgde alimentatie-uitkeringen enkele van de beleidsresultaten. Ook dit jaar worden eisen naar voren geschoven. Zo zal de oproep gelanceerd worden om bij de discussie over de erkenning van EVC's ook oog te hebben voor vrouwen met minder kansen op de onderwijs- en arbeidsmarkt. EVC's kunnen hen een uitweg bieden.

Via de Wereldvrouwenmars wil KAV de armoedeproblematiek dus dichterbij (minder veraf) brengen en haar stem laten horen dat, anno 2005, armoede en geweld onaanvaardbaar zijn. Tevens zal KAV in haar werking voortdurend aandacht hebben voor vrouwen met minder kansen, óók wereldwijd. Zo zal in het werkjaar 2006-2007 het thema 'vrouwen in de wereld' de rode draad zijn.

BESLUIT

We wilden zeker niet vrouwen louter als slachtoffer van armoede laten opdraven. Integendeel, vrouwen zijn meermaals de meest fervente promotors van sociale verandering. Daarom is het ook zo belangrijk dat vrouwenbewegingen, hier en elders, deelnemen aan de multidimensionele armoedebestrijding. Dat kan zowel door lobbywerk op basis van MOD's als door het militant mee op straat komen. Ook het bewaken van het laagdrempelige karakter van KAV past in dat kader.

We willen er vooral op blijven hameren dat een genderperspectief niet mag ontbreken als armoede (en ontwikkeling) ter sprake komen. Om de genderkloof te dichten, moeten vrouwen niet enkel versterkt worden in hun dagelijks bestaan, maar dienen ook hun participatiekansen aan de economische en politieke besluitvorming opgedreven.

KORT

Niettegenstaande armoede een relatief begrip is, komt het overal ter wereld neer op een netwerk van sociale uitsluitingen. Zowel in Vlaanderen ('dichtbij') als in de hele wereld ('veraf') vormen vrouwen een grotere risicogroep dan mannen. Armoedebestrijding vergt door haar multidimensionele aard een onderscheiden aanpak op verschillende domeinen en dient steeds gericht te zijn op sociale insluiting. Daarom is een voortdurende afstemming tussen niveaus en actoren wenselijk. Geen eenvoudige klus, zoals de Belgische realiteit aantoont. Positief is wel dat bij de totstandkoming en uitvoering van dit beleid meer en meer een beroep wordt gedaan op de ervaringsdeskundigheid van armen. Op internationaal vlak zijn de inspanningen van de Verenigde Naties via de Millennium-Ontwikkelings-Doelstellingen (MOD's) een nuttig, maar onvoldoende effectief en mogelijks misleidend instrument. Naast overheden kunnen (en moeten) ook middenveldorganisaties als KAV een rol vervullen. Via een laagdrempelige KAV willen we mensen met minder kansen (blijven) bereiken en *empoweren* zodat zij versterkt en geruggesteund hun strijd tegen armoede kunnen leveren. Ook sensibilisering staat voorop. Met de deelname aan de Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld willen wij onze solidariteit centraal stellen en een krachtig signaal geven dat een **andere wereld** met herverdeling van rijkdom mogelijk is. Het dichten van de genderkloof is daarbij nodig ter bevordering van meer ontwikkeling. Armoede mag dan soms veraf lijken, ze is dichterbij ons dan je denkt... Dát besef willen we levend houden.